Imponerande forskningsprojekt i mål

av Tommy Jeppsson

TITEL:
Försvaret och kalla kriget
FÖRFATTARE:
Bo Hugemark (red)
FÖRLAG:
Medströms bokförlag, 2024

EFTER NÄRA ETT kvarts sekel avslutas forskningsprojektet *Försvaret och det kalla kriget*. (FOKK). Projektet startade upp i kölvattnet från försvarsbeslutet 2000, efter vilket det ansågs viktigt att dokumentera invasionsförsvarets inmarsch i historien. Det handlar om en omfattande försvarshistorik som resulterat i närmare sextio publikationer.

Det kalla krigets svenska totalförsvar byggde vidare på den mycket kraftiga upprustning som skedde under beredskapsåren 1939–1945. Erfarenheterna därifrån var entydiga vad gällde behovet av ett starkt svenskt försvar. Det behovet framstod än tydligare mot bakgrund av den valda säkerhetspolitiska linjen, alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, vars yttersta syfte var att kunna stå utanför en militär stormaktskonfrontation.

Ansträngningarna att bygga ett starkt svenskt totalförsvar resulterade i ett av omvärlden respekterat militärt liksom civilt försvar, ett sammanhållet koncept som inspirerade flera efterföljare i Norden. Det sentida begreppet samhällsförsvar var under det kalla kriget i hög grad en realitet där pliktlagar och en omfattande frivillig försvarsverksamhet personalförsörjde en mycket stor krigsorganisation som återspeglar ett tydligt samhällskontrakt mellan staten och medborgarna, där försvarsfrågan länge stod över partipolitiska skiljelinjer. Ett praktiskt utslag av att statens kärnuppgift är att skapa säkerhet av vilket följer att samhällsbyggande avhänger densamma, insikter som politiker och medborgare inhämtat under krigsåren.

Samtidigt är det intressant hur ett, trots allt, starkt svenskt totalförsvar, ej ansågs tillräckligt för att motstå ett angrepp från Sovjetunionen. Lösningen var det hemliga västsamarbetet vilket politiskt ansågs vara en nödvändighet eftersom kriget skulle handla om en existentiell kamp för nationell överlevnad. Att vårt land därigenom hamnade under det amerikanska kärnvapenparaplyet bidrog till att tankarna på ett nationellt svenskt kärnvapen kunde avskrivas, där en annan starkt bidragande orsak var ett tilltagande inrikespolitiskt motstånd mot en kärnvapenbestyckad svensk, som det då benämndes, krigsmakt.

I allt väsentligt var vår totalförsvarsstruktur intakt under den period som definieras som det kalla kriget, således åren 1945–1991.

Det skapade stabilitet avseende utbildning och övningar, materielanskaffning, krigsplanläggning och studier. Ledningsorganisationen karakteriserades av en integrerad civilmilitär struktur, centralt liksom på högre och lägra regional nivå.

Med den mycket breda täckning av totalförsvaret som utgör resultatet från FOKK-projektet finns en värdefull plattform för fortsatt forskning inom ämnesområdet. Samtidigt finns kunskaper och erfarenheter dokumenterade vilka bedöms vara av värde när landets totalförsvarsförmåga ånyo är under uppbyggnad.

En mycket bred täckning av olika aspekter av kalla krigets svenska totalförsvar är det som gör här anmäld bok till en förnämlig slutprodukt och sammanfattning av FOKK-projektet.

Bokens 16 kapitel innefattar den förda säkerhetspolitiken under perioden tillsammans med hotbilden, totalförsvarets militära och civila delar, försvaret och folket, underrättelsetjänsten och informationstjänsten etcetera. En styrka är att varje kapitel avslutas med en förteckning över de FOKK-publikationer som relaterar till respektive kapitel.

En annan styrka är boken avslutas med ett lexikon om kalla kriget tillsammans med ett register över FOKK-projektets publikationer. Denna del av boken utgör ett viktigt fundament för kunskapsinhämtningen om mer än fyrtio år av svensk försvarshistoria och därigenom också den grund som vårt totalförsvar till del fortfarande vilar på.

En tredje styrka med boken är en tilltalande layout och ett väl avvägt illustrationsmaterial som bidrar till ett förhöjt läsvärde.

Redaktören, ledamoten Bo Hugemark, kapitelförfattarna och Medströms förlag är att gratulera till ett mycket bra slutresultat.

Recensenten är överstelöjtnant, ledamot av KKrVA och redaktör för dess handlingar och tidskrift.